

Η λίμνη

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)



Στη λίμνη των Γιαννιτσών, τον Βάλτο, το 1906, ένα νεαρό παιδί, ο Αποστόλης, γίνεται οδηγός δυο καπεταναίων και των 50 ανδρών τους. Αυτοί έχουν αποβιβαστεί από το πλοίο τους στις εκβολές του Αξιού, φέρνοντας πολεμοφόδια για τον αγώνα που έχει αρχίσει το 1904 στη Μακεδονία.

Ο Αποστόλης, λοιπόν, μαζί με τον Δήμο, οδηγούν τον καπετάν Νικηφόρο, τον καπετάν Κάλα και τους άνδρες τους στο χωριό Κλειδί, όπου ειδοποιημένοι από έναν μικρό Βούλγαρο, τον Γιωβάν, τους περιμένουν με ενθουσιασμό οι Έλληνες χωρικοί· σ' αυτόν τον μικρό έχει απόλυτη εμπιστοσύνη ο Αποστόλης, επειδή ο Γιωβάν του χρωστάει ευγνωμοσύνη.

Έτσι, τα δυο παιδιά συνεργάζονται. Ο Αποστόλης στέλνει τον Γιωβάν στον θείο του - τον οποίο ο μικρός μισεί - με σκοπό να δουλέψει κοντά του και να μάθει πού κρύβεται ο αρχικομιτατζής Απόστόλ Πέτκοφ. Αυτός οδηγεί το σώμα του καπετάν Νικηφόρου βόρεια και τους φέρνει στον Βάλτο, τις ελληνικές ανταρτικές ομάδες.



Η λίμνη των Γιαννιτσών ήταν τέλειο κρησφύγετο για κάθε

καταδιωγμένο, αντάρτη, ανυπότακτο, κατατρεγμένο, δραπέτη ή ληστή. Λίμνη μεγάλη, ξεχειλισμένη το χειμώνα σαν κατέβαιναν τα νερά από τα βουνά Βέρμιο, Νίτσε και Πάικο, βάλτος το καλοκαίρι που στέρευαν τα ποτάμια. Σκεπασμένη από πυκνή πράσινη φυτεία το καλοκαίρι, δάσος από ξερά καλάμια το χειμώνα, κλεισμένη πυκνοφυτεμένη, απρόσιτη, σχεδόν απόρθητη.

Τούρκικος στρατός ποτέ δεν είχε μπει στη λίμνη, που ήταν γνωστή ως καταφύγιο ληστών. Όταν, με την πρόφαση να ελευθερώσουν τους Μακεδόνες από τον τουρκικό ζυγό, οι Βούλγαροι άρχισαν τον κατατρεγμό κάθε ελληνικού στοιχείου, με απόφαση να υπερισχύσουν, να επαναστατήσουν εναντίον των Τούρκων, και μ' αιφνιδιασμό να κάνουν βουλγάρικη την ελληνική Μακεδονία, όπως το είχαν επιτύχει λίγα χρόνια πρωύτερα με την ελληνικότατη Ανατολική Ρωμυλία, οι κομιτατζήδες, κυνηγημένοι από τους Τούρκους, κρύφθηκαν στη Λίμνη. Εκεί κατέλαβαν ψαράδικες καλύβες, χτισμένες από καλάμια και στημένες μες στα νερά,

έβγαιναν τη νύχτα, κρύβονταν μέσα τη μέρα και τρομοκρατούσαν με τα εγκλήματά τους τα ελληνικά χωριά της περιφέρειας και τους πληθυσμούς που έμεναν πιστοί στο Πατριαρχείο και στον Ελληνισμό.

Ήταν ένα κράμα όλων των βαλκανικών εθνοτήτων τότε η Μακεδονία. Έλληνες, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Σέρβοι, Αλβανοί, Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι, ζούσαν φύρδην μίγδην κάτω από τον βαρύ ζυγό των Τούρκων.

Η γλώσσα τους ήταν η ίδια, μακεδονίτικη, ένα κράμα και αυτή από σλαβικά κι ελληνικά ανακατωμένα με λέξεις τούρκικες.

Όπως και στα βυζαντινά χρόνια, οι πληθυσμοί ήταν ανακατωμένοι τόσο, που δύσκολα χώριζες Έλληνα από Βούλγαρο – τις δυο φυλές που κυριαρχούσαν. Εθνική συνείδηση είχαν τη μακεδονική μονάχα. Όταν όμως οι Βούλγαροι κήρυξαν την εκκλησιαστική τους ανεξαρτησία, και αναγνωρίστηκε στην Κωνσταντινούπολη αρχηγός της βουλγάρικης εκκλησίας ο Έξαρχος αντί του Πατριάρχη, και όταν η Σύνοδος του 1872 κήρυξε σχισματικούς τους Βουλγάρους, χωρίστηκε η Μακεδονία σε Πατριαρχικούς Έλληνες κι Εξαρχικούς Βουλγάρους, χωρίστηκαν και οι συντοπίτες, οι συγχωρίτες ακόμα και οι οικογένειες.

Οι Βούλγαροι, πιο άγριοι και απολίτιστοι, οργάνωσαν κι έστειλαν συμμορίες με στρατιωτικούς αρχηγούς από τη Βουλγαρία. Και με την πρόφαση να ελευθερώσουν τη Μακεδονία από τους Τούρκους, τρομοκρατούσαν κάθε μη Εξαρχικό, έσφαζαν, βασάνιζαν, έκαιαν, κατέστρεφαν, και η τρομοκρατία αυτή επιβάλλουνταν στα χωριά, που από τη μια μέρα στην άλλη γύριζαν από Πατριαρχικά και γίνονταν Εξαρχικά για να γλιτώσουν.

Οι Τούρκοι αδιαφορούσαν για το αλληλοφάγωμα των Χριστιανών, όχι όμως και για το επαναστατικό κήρυγμα των Βουλγάρων κομιτατζήδων. Φεύγοντας εμπρός στον τούρκικο στρατό, τα συγκροτημένα βουλγάρικα σώματα κατέφευγαν στους απόρθητους καλαμιώνες του Βάλτου. Και η Λίμνη των Γιαννιτσών είχε γίνει φωλιά κομιτατζήδων.

στην κοιλάδα του Αξιού. Ήταν οπλαρχηγός Μακεδόνας, γενναίο παλικάρι, ο καπετάν Γιωργάκης και γνώριζε καλά την περιφέρεια. Μα τον πρόδωσαν χωρικοί Βούλγαροι, και πήγε ο τούρκικος στρατός, τον περικύκλωσε στο Πέτροβο, κατέστρεψε ολόκληρο το σώμα του, τον σκότωσε και αυτόν και τιμώρησε το χωριό που τον είχε φιλοξενήσει, ρίχνοντας όλους τους προεστούς στα μπουντρούμια των τούρκικων φυλακών.

Πριν από τη θεομηνία της βουλγάρικης δράσης, που ξεχαλίνωσε τα ελληνοβουλγαρικά μίσση, η Λίμνη ήταν αρκετά κατοικημένη, όχι μόνιμα, αλλ' από χωρικούς, που από τα περίχωρα έμπαιναν στα νερά της για ψαρική, κυνήγι ή και για να κόψουν καλάμια και ιδίως ραγάζι, ένα χόρτο που φύτρωνε στον Βάλτο και με το οποίο σκέπαζαν τις στέγες των σπιτιών, γέμιζαν τα σαμάρια, έπλεκαν ψάθες για το πάτωμα, καλάθια και άλλα. Επίσης, η Λίμνη έβριθε από βδέλλες, και οι χωρικοί τις πουλούσαν στο εξωτερικό, προπάντων στην Αυστρία, που προμηθεύονταν μεγάλες ποσότητες από κει.

Η βλάστηση της Λίμνης ήταν πλουσιότατη. Θάμνοι διάφοροι φούντωναν κατά τούφες πυκνές. Πλατόφυλλες νυμφαίες απλώνουνταν, φούντωναν άφθονες όπου ήταν ακίνητα τα νερά, μυστηριώδεις και σιωπηλές. Λαπατιές χοντρόφυλλες, παχιές, με μεγάλα απλωτά σκληρά φύλλα, πλάγι σε ραγάζια που ψιθύριζαν στο κάθε αεράκι, δυο μέτρα και περισσότερο πάνω από τα νερά. Και καλάμια! Καλάμια παντού, που πετάγονταν ως τέσσερα μέτρα ψηλά, τοίχος πράσινος το καλοκαίρι, κίτρινος και ξερός τον χειμώνα, σκεπάζοντας με το σφύριγμα και το μουρμούρισμά του κάθε ύποπτο ψίθυρο.

Εδώ κι εκεί δέντρα ατροφικά, ρακίτα όπως τα 'λεγαν οι ψαράδες, βλάστιζαν αραιά και πού. Κάπου κάπου καμιά ιτιά έγερνε το πένθιμο φύλλωμά της. Ακόμα και οξιές, που στο δυτικό μέρος της Λίμνης δάσωναν την ακρολιμνιά, εξασφάλιζαν στους



ει άσυλο και βέβαιη ατιμωρησιά.

Επίσης, από ζωή έβριθε η Λίμνη. Ψάρια και

χέλια, βατράχια και νερόφιδα κατά μυριάδες στα νερά της! Νερόκοτες (κουκλικές, όπως τις λένε οι ντόπιοι), αγριόπαπιες, αγριόχηνες και άλλα πουλερικά, αγρίμια, αλεπούδες, κουνάβια, αγριόχοιροι, ακόμα και λύκοι που κατέβαιναν ως εκεί τον

χειμώννα, γέμιζαν τη Λίμνη ψίθυρα, κακαρίσματα, πιπίσματα, τσιρίγματα, ουρλιάσματα, σουσουρίσματα, μουρμούρες, κρότους γνωστούς και άγνωστους, που πολλαπλασιάζουνταν στα σιωπηλά νερά της, της έδιναν όψη μυστηριώδη και φαντασμαγορική.

Εδώ κι εκεί, στα βαθιά νερά, στην καθαυτό Λίμνη των Γιαννιτσών, σχηματίζονταν πλατείες ανοιχτές, χωρίς καλάμια και ραγάζι και τούφες. Εκεί κούρνιαζαν τη νύχτα τα νεροπούλια και ξανάφευγαν κάθε πρωί για τα χωράφια γύρω στη Λίμνη, όπου έβρισκαν τροφή. Εκτός από τα βαθιά αυτά νερά, όπου φυτό δεν ανέβαινε στην επιφάνεια, παντού αλλού βλάστηση και ζωή.

Στην πυκνοκαλαμιά αυτή, ο Λουδίας, κυλώντας τα νερά του, άνοιγε δυο δρόμους φυσικούς, πέντε έξι μέτρα φάρδος ο καθένας.

Επίσης, σχηματίζονταν και μερικά φυσικά δρομάκια, από μικρές διακλαδώσεις του Λουδία, που τις λέγανε οι χωρικοί «μάνες του νερού». Οι μάνες αυτές, με το ρεύμα τους, σχημάτιζαν πλωτά περάσματα όπου χώνουνταν η πλάβα. Αλλά δεν ήταν αρκετά ορμητικό το ρεύμα τους, ώστε να εμποδίζει τα καλάμια να παρουσιάζονται κάπου κάπου.

Παντού αλλού, και για να επικοινωνούν οι ψαράδες μεταξύ τους και με τις ακρολιμινιές, αναγκάζονταν ν' ανοίγουν «μονοπάτια» ενός περίπου μέτρου, δηλαδή να κόβουν τα καλάμια όσο μπορούσαν βαθύτερα στο νερό, για να περνούν οι πλάβες τους. Μα τέτοια δύναμη είχε η βλάστηση της Λίμνης, που και αυτά τα μονοπάτια, «αν δεν τα εργάζονταν», όπως έλεγαν οι χωρικοί της, δηλαδή αν δεν εξακολουθούσαν να κόβουν βαθιά μες στο νερό τα καλάμια, σε λίγο έσβηναν και αυτά, σκεπάζονταν και πάλι με χόρτα, καλάμια και φύλλα, και τα ίχνη τους χάνονταν.

Τη Λίμνη λοιπόν, με τα ζωντανά της και τη φυτεία της, την εκμεταλλεύονταν οι χωρικοί της περιφέρειας. Από τότε όμως που κατόρθωσαν να μπουν στον Βάλτο τα μικρά ελληνικά σώματα, οι συχνές συγκρούσεις με τους Βουλγάρους, το τουφεκίδι, οι αγριότητες των Βουλγάρων, που σκότωναν όπου υποψιάζονταν συμπάθεια προς τους Έλληνες, φόβισαν τους χωρικούς, που ένας ένας εγκατέλειψε την καλύβα του και τη Λίμνη. Κι έτσι έμεινε η δασωμένη δυτική της μεριά στους Βουλγάρους, και η ξεγυμνωμένη, η εκτεθειμένη ανατολική, στους Έλληνες.

Οι κομιτατζήδες ωστόσο, από τη Λίμνη όπου ήταν κύριοι ισχυροί, τρομοκρατούσαν ελεύθερα τον τόπο. Στην περιφέρεια των Γιαννιτσών ήταν και φανατικά ελληνικά χωριά, και βουλγάρικα φανατικά· επίσης και ανακατωμένα. Αλλά κανένας δεν είχε τη δύναμη να εμποδίσει τα βουλγάρικα εγκλήματα, που πολλαπλασιάζονταν

ολοένα.

Τότε αποφάσισε το «Κέντρον» του Μακεδονικού Αγώνος, που έδρευε μυστικά στις Αθήνας, να ενεργήσει και να στείλει δυνατά σώματα να καταλάβουν τη Λίμνη.

Είχε μπει στη Λίμνη, λίγες μέρες νωρίτερα ο καπετάν Άγρας, νεότατος ανθυπολοχαγός, μόλις βγαλμένος από τη Σχολή των Ευελπίδων. Διαμέρισμά του ήταν η Νάουσα. Μα μόλις πήγε και είδε από κοντά την κατάσταση, κατάλαβε πως καμιά δουλειά αποτελεσματική δεν μπορούσε να γίνει αν δεν ξετόπιζε πρώτα τους Βουλγάρους από τη φωλιά τους. Και δε δίστασε ν' αφήσει την ευκολότερη αποστολή του, και να χωθεί με το σώμα του από εκλεκτούς τσολιάδες στη λίμνη των Γιαννιτσών.

Δεκαπέντε μέρες αργότερα έφθανε ο καπετάν Κάλας υπολοχαγός πεζικού και ο καπετάν Νικηφόρος, νεότατος και αυτός αξιωματικός του ναυτικού. Πρώτη φορά τώρα έπαιρνε ο Νικηφόρος αρχηγία σώματος στην ξηρά.

Ο καπετάν Κάλας, που ήταν γενικός αρχηγός της αποστολής, εγκαταστάθηκε με το σώμα του στην καλύβα Κρυφή, νοτιοανατολικά της Λίμνης, και δυο μέρες αργότερα, τον αποχωρίστηκε ο καπετάν Νικηφόρος και πήγε στο βόρειο μέρος της Λίμνης, σε άλλη καλύβα, το Τσέκρι.

Οι καλύβες αυτές, χτισμένες με καλάμια και ξύλα κακής ποιότητας, των δέντρων της Λίμνης, δε διέφεραν πολύ από κείνες των αγρίων της Πολυνησίας. Ένας σκελετός από δοκάρια μπηγμένα στον βυθό, με σχήμα ορθογώνιο στενόμακρο, ήταν η βάση. Ανάμεσα στα δοκάρια, στοιβαγμένα καλάμια και ξύλα, που ακουμπούσαν στον βυθό και υψώνουνταν πάνω από τα ρηχά νερά, σχημάτιζαν το «πάτωμα». Στη μέση, ή λίγο προς τη μίαν άκρη του πατώματος, άλλα δοκάρια υψώνουνταν και γύρω τους, καλάμια πλεγμένα με ψαθί και με ραγάζι σχημάτιζαν τους τοίχους της καλύβας. Τα δοκάρια αυτά της καλύβας υποστήριζαν μια κωνική στέγη, σκεπασμένη και αυτή από καλάμια και ραγάζι, για να κυλά η βροχή και να μην πλημμυρίζει το εσωτερικό. Όπου τα νερά ήταν βαθιά, το «πάτωμα» αυτό θα έπρεπε να είναι πλωτό, δηλαδή πυκνό και λαφρύ, ώστε να επιπλέει και συνάμα αρκετά στερεό, για να βαστάζει καλύβα και άντρες. Άπειροι όμως οι δικοί μας στην αρχή, ακουμπούσαν κι έχτιζαν, σαν τους ψαράδες, το πάτωμα στον βυθό.

Τις μεταχειρίζονταν οι ψαράδες τις καλύβες αυτές για να φυλάγουν μέσα τα εργαλεία και τις τροφές τους· επίσης, και να κοιμούνται όταν έμεναν νύχτα στη Λίμνη. Γύρω σ' αυτό το πρωτόγονο στέγασμα, επεκτείνονταν λίγο το «πάτωμα» – δηλαδή το στρώμα από στοιβαγμένα ξύλα και καλάμια, χωρίς στέγη – ανοιχτό απ' όλες τις μεριές, όπου κάθονταν κι έπαιρναν τον αέρα τους ή ψάρευαν ή δούλευαν

οι ψαράδες. Σ' αυτές τις τρώγλες στάθμευσαν τα δυο νεοφερμένα σώματα με τους καπεταναίους τους.

Κάνε κλικ παρακάτω, για ν' ακούσεις την αφήγηση

%baltos1_lake%

Εικόνα τίτλου: Μακέτα της Λίμνης ([Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα](#))

Σκίτσο Μακεδονομάχου: [Κώστας Βουτσάς](#)